

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08589

DOS LEBN VOS LEBT EYBIK

L. Miler

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ל. מילער

דאָס לעבן
וואָס לעבט אייביק

מלחמה באַלאַדע

אין 4 טייל

DOS LEBN VOS LEBT EIBIK

War Ballad

IN 4 PARTS

By

LOUIS MILLER

פֿריער דערשינען

„אויף גאט'ס וועלט“ (לידער)
„אַבאָ“ (ראָמאַן)
„מיסטער מענטש“ (דראַמע אין ענגליש)
„דאָ איז מיין היים“ (לידער)
„וואָלט וויטמאַן“ (איבערזעצונג)

Copyright, 1942
by
LOUIS MILLER
New York, N. Y.

אַרויסגעגעבן פֿון פֿאַרלאַג אידיש-אַמעריקע
1 יוניאָן סקווער, צימער 603
ניו-יאָרק, נ. י.

געדרוקט ביי אַסטאָריאַ פרעס
61 א. א. 4טע סט., ניו-יאָרק

ערשטער טייל

פרייד פון זיין און ווערן

„צוויי פיינטלעכע טאַנק-אַרמייען, צוויי ריזיקע מעטאַל-אַרמאַדעס, האָבן זיך פאַרמאַסטן איינע קעגן דער צווייטער און זיך צוזאַמענגע-שטויסן מיט אַזאַ מוראַדיקער קראַפט, אַז דער ערד-שאַר האָט אַ ציטער געטאַן“.

(אַ רויט-אַרמייער'ס באַריכט פֿון שלאַכטפֿעלד)

אין די מיפסטע טיפן פון דער ערד דער גרויסער,
איבער לאנגע, ברויטע שטרעקעס, דעק אויף דעק,
זיינען די מעטאלן אין א טיפן שלאג געלעגן,
ביז דער מענטש געקומען איז פון שלאג זיי וועקן.

שוין אזוי געשלאסן פיל מיליאנען יארן,
נאָר דער מענטש דער גבור אין די ארבעטסקליידער,
געמט ער זיך צו עפעס, טוט ער עס מיט ליבע,
זיי א איד א פרומער, ווען ער טוט א גדר.

זיך דערמאכט און צו דער פראצע זיך גענומען,
אויסגעוואַרצלט וועלדער, בארג און פעלו געשפאלטן,
קעלט און רעגן, שניי און שטורעם — בייגעקומען.
אויסגעטריקנט טייכן, ווילדן שטראָם — פארהאלטן.

אָן א צוואַנג, אָן א זון און אַן א הימל,
נישט געצווייפלט, נישט גע'חלומ'ט, נישט גענאָרט זיך,
אין זינגען ביי דעם שוין פון א לאַמטערן,
אונטער ערדן דורכגעקראַכן, דורכגעשפּאַרט זיך.

נאָר געפראַצעט מיט עקשנות, נאָר געגראַכן,
טרעפ און טרעפ אַרונטער, לייטער צו א לייטער,
זיך אזוי דערגראַכן, זיך אזוי דערקליבן
צו די מיפסטע טיפן אין דער ערד דער ברויטער.

דעק אויף דעקן, שטרעקעם לאנגע, מייל אויף מיילן,
זיינען קאלט און שטום געלעגן די מעטאלן.
איז דער פראצע-מענטש מיט ברכה אויף די ליפן,
מיט זיין הייסן אַטעם צו זיי צוגעפאלן.

און גענומען וועקן, רופן זיי צום לעבן,
ווי ער וואלט דעם סוד פון קראפט און לעבן וויסן.
מיט זיין לייב דעם הייסן האַט ער זיי געווארעמט,
מיט די שטאַרקע אַרעמס זיי פון שלאָף געריסן.

זיי פון שלאָף געריסן און צו זיי גע'מענה'ט :
העי, איר שטאַפן טויטע. שוין גענוג געשלאָפן !
הערט מיין רוף דעם שטאַרקן, קומט, אַ קומט צום לעבן !
קומט, אַ, קומט צו הילף דעם מענטשן, העי, איר רוע שטאַפן !

קומט צו הילף דעם מענטשן, קומט אים העלפן בויען,
וויפיל איז דער שיעור דאָ ליגן שטום און שווייגן ?
מענטשן דאַרפן אַקערס, מענטשן דאַרפן טראַקטאָרס,
מענטשן דאַרפן שמידן מויזנטער געצייגן.

טויזנטער געצייגן, האַמער, פייל און זעגן.
לעפל, גאַפל, מעסער, טעפ און טאַץ און פאַנען.
אייזערנע זאוועקעס, דראַט און שרויף און בלעכן ;
שטאַלענע צילינדערס, ראָד און רעלס פאַר באַנען.

איווערנע געשמעלן, באַלקנב, זיילן, דערן,
מענטשן דאַרפן היימען, מענטשן דאַרפן הייזער,
שניידן און דרעשימאשינען. לאַפעטעס און לאַמען,
מענטשן דאַרפן זייגערס, רעדעלעך און ווייזער.

מענטשן דאַרפן פאַרן, מענטשן ווילן פליען.
וועט איר זיין דעם מענטשנים פליגל און פראַפּעלער.
רירט זיך, רויט שטאַפן, אַלערליי מעטאַלן,
פון דעם טויט דעם קאַלטן, קומט צום לעבן שנעלער!

3

האַט זיך אונטער ערדן אין די רויט שטאַפן
נייגעבוירן לעבן אַנגעהויבן רעגן,
מיט אַ שווער גערודער האַבן די מעטאַלן
זיך גענומען רירן, רירן און באַוועגן.

שיכט נאָך שיכטן האַבן מיט אַ וואָרף און טרייסל
זיך געריסן פֿונעם גליווער אויפֿצואוואַכן.
אויפגעוואכטע, האַבן זיי מיט טעמפ גערודער
זיך אַרויפגעהויבן צו די אויבערפלאַכן.

צו די אויבערפלאַכן פון דער ערד דער גרויסער
פון מעטאַל דערוואַכטן שפּאַרן זיך די קלאַנגען.
ניידערוואַכטע כוחות הויבן אויף דעם מענטשן.
טראַגן אים די קלאַנגען, הימלען צו דערלאַנגען.

דרייען זיך אין קרייזן
איבער בארג און טאל,
נייע קראפט פון אייזן,
נייער קלאנג פון שטאל.

קלינגען די מעטאלן.
יונג און פריש און ניי.
הויבן זיך און פאלן
קופער, צין און בליי.

גאלד און זילבער שטראלן.
דימענט ברענט און לעשט.
מיט א פריילעך שאלן
יובלט-אויף דאס מעש.

מיט א טעמפן ברומען,
און מיט שווערע טריט,
שיכט גאך שיכטן קומען
דונערט זייער ליד :

אלץ וואָס ליגט פארשטיינערט,
אלץ וואָס ליגט פארשטארט,
ליגט אין אנגעט געהיימער,
ליגט אין אנגעט און ווארט.

פראצע-מענטש דער ליבער,
קומען זאל צוגיין,
וועקן פונ'ם גליווער,
וועקן שטומען שטיין.

אלע גארן וואך זיין,
מענטש און בוים און זאך.
טייל פון לעבנ'ס פראכטיג-זיין,
גוט צו זיין איז — וואך.

מיר, דערוואכטע קרעכטן,
וויילן זיין און טאן,
זיך מיט אליץ באהעפטן.
הערט, מיר קומען אן!

פרייד פון זיין און ווערן,
אין א גוטער שעה!
היבל, ערד און שטערן —
ווייסט, מיר זיינען דא!

מענטשנ'ס וואונד דערפילן,
פראצע-מענטש, וואס שאפט.
האר פון קראפט און ווילן,
נאך דיר אונזער קראפט!

איך דיין גאנג און שטרעבן,
זיי געלויבט, געבענמישט.
לעבן זאל דאָס לעבן!
אייביק ביזטו, מענטש!

צווייטער טייל

אין לאַנד פון יוסי־טוב

אין א לאנד פון פרויע ריזן און טימאנען,
 אין א לאנד פון יום־טוב, ברויט און וויין און חלה,
 וועמענס נאמען מ'איז ניט גוטיק צו דערמאנען,
 ווייל פון יענעם לאנד דעם נאמען ווייסן אלע —
 דארטן איז אזא מין פייער־שטאט פארצאנען.

אין דעם לאנד פון מענער און פון פרויען בראווע,
 וואו דאס לעבן איז דער שומר דער געטרויער,
 און די קינדער לעבעדיקע, זשוואווע ;
 דארטן, אין א ריזן־שטאט פון פלאם און פייער,
 שמעלבן זיך מעטאלן אין א פייער־דיקער לאווע.

פלאמען שפארן צו די הימלען מיט א קנאלן.
 פול די לופט איז מיט פאנטאסטישע געשטאלטן.
 טייכן לאווע קאנו, ברויזן הויך און פראלן.
 דוכט זיך, קיינער, קיינער וועט שוין ניט פארהאלטן
 אזא לאוועיים געשמאלצענע מעטאלן.

נאך די מענטשן דארטן ארבעטן צוזאמען,
 שפאנען פלינק און שטרעקן לאנגע, שטארקע ארעמס.
 פייער־קאפיטאנען די מעטאלן צאמען,
 טרייבן טייטן לאווע אין מיליאנען פורעמס,
 אין מיליאנען פורעמס, אין מיליאנען ראמען.

קומען אָן די צעבן, קומט דער באַלמעלאַכע.
קומען אין מיליאָנען זאָגן וואָס זיי ווילן,
פאַרן לעבנ'ס אויפטו, פאַרן לאַנד'ס הצלחה,
טוען קאַפיטאַנען יעדנס וואונש דערפילן,
קלוגער לעבנס־פירער גיט אויף אַליק זיין ברכה.

6

טאָג און נאַכט און נאַכט און טאָג אזוי דורך יאָרן,
האַט די פּייער־שטאַט גיט אויסגעהערט צו שמעלאַזן,
פּורעמען און גיטן ; קיין מעטאַל גיט שפּאַרן —
אויסגעגאַסן רעדער און מיליאָנען רעלסן,
גלים און געצייגן, שרויפן און מאַטאַרן.

עקסקאַוואַטאָרס, באַנען, שיפן, עראָפּלאַנען.
טעלעסקאָפּן, אינסטרומענטן און שפּאַקטיוון ;
פעלד־געצייגן, שער און נאָדל, פּאַס און קראַנען ;
שטאַל און אייז־קאַסעס פֿאַר דעם לאַנד'ס אַרכיוון,
פֿאַרן מענטשנ'ס נוצן אַליק איז דאָ פֿאַראַנען.

קאַפיטאַנען פירן שיפן איבער ימ'ען,
אין די פאַרקן שפּילן זיך די קליינע קינדער.
יונגט איילט זיך צו די קורסן גיט פאַרזאַמען,
דאָס נאָך־ניט־אַנטפּלעקטע זוכן די דערפּינדער,
שולער שפּילן אויף די פּיאַנאָס אויס די גאַמעס.

בויער בויען, די ברוקירער שפרייטן וועגן.
און דער פויער נעמט דאָס ברויט אַרױן אין שויער,
מוזיקאַנטן סטראַיען פּידלען, פּויק און פּלייטן,
אַלץ פאַר יעדן איז דער סדר דאָ דער נײַער —
אַלץ פאַר יעדן איינעם — איינער פאַרן צווייטן.

7

אַלץ, וואָס ווערט באַשאַפּן, ווערט געבוירן גערין.
אַלץ, וואָס איז און ווערט, איז לעבן די כּוונת.
פען האָט ליב צו שרייבן, שער האָט ליב צו שערין.
פון דעם שווערסטן האַמער ביז דער דינסטער סטרונע
זיינען ביי זיך וויכטיק, ווי די זון און שטערן.

לעבן איז אַ פּרייד און גוטסקייט אַ געוואוינהייט.
מענטש און זון און ערד און הימל, די פּלאַנעטן —
אַלץ צונויפֿגעווענט איז אין איין לעבנס-אינהייט.
ניט קיין נאַכט, נאָר טויזנט פאַרביקע ראַקעטן,
פֿילן אָן דעם רוים מיט פֿיליקאַלירנדיקער שיינקייט.

ווער-זשע וועט אַ רגע לעבן דען פאַרלירן,
ווען די מענטשן האָבן אַלעס וואָס זיי דאַרפֿן?
פאַרביק שפּילט דאָס לעבן — טויזנטער קאַלירן —
דאַכט זיך, אַז די סטרונעס פון מיליאָנען האַרפּן,
פּידלען און וואַיאַלעס שפּילן און וויברירן.

האָט זיך עס צעקלונגען איבער וועלט דער ברייטער,
פרייד און גליק דערהערט זיך, פרייד און גליק צעשפרייט זיך.
ווער ס'איז רייך דערשרעקט זיך, אַרימער דערפרייט זיך.
שעלט מיט גאל דער ערשטער, בענטשט און האַפט דער צווייטער.

אין אַ וועלט צעטיילט אויף שוואַרצע, געלע, ווייסע.
מענטשן, צוגעוואוינט צו לאָזן זיך באַרויבן,
שווער איז זיי אין לעבנ'ס גליק און פרייד צו גלויבן —
איינער זאָגט : אַ וואונדער, צווייטער זאָגט : אַ מעשה.

מעשה, צי אַ וואונדער, עפעס האָט געטראָפן.
אין דעם יאָך דעם שווערן מענטשן זיך פאַרקלערן.
מוטיק דער באַרויבטער הויבט זיך אָן צו ווערן.
דער, וואָס ליגט צעטראָטן, האָט אויף וואָס צו האַפן.

ווער עס גייט אין לעבן מיטן קאַפּ געבויגן,
ווער אַ ניטגעלעבטער גייט שוין באַרג אַרונטער,
גלייבט ער אויס דעם רוקן, הויבט דעם קאַפּ אויף מונטער ;
צו דעם לאַנד דעם ווייטן ווענדט ער זיינע אויגן.

שלעכטע זאָגן : נישט געשטויגן, נישט געפלויגן.
און די לאַנגגענאַרטע צווייפלען נאָך און פֿרעגן,
ס'איז זיי שווער צו גלויבן, אַז פון זייערטי־וועגן
שפילט דאָרט טויזנט־פאַרביק לעבנ'ס רעגנבויגן.

טעג און יארן גייען, וואָסערן זיך בייטן,
 העלער אַלץ און העלער, העכער אַלץ און שענער,
 אומעמוס דערגרייכן לעבנ'ס וואונדער־מענער
 פון דעם לאַנד פון לעבן, פון דעם לאַנד דעם ווייטן.

דאָרטן שפּאַרט פֿון אַלעס מיט געבורט און לעבן,
 דוישט און ברויזט מיט אויפטו איבער אַלע וועגן,
 מיט געקלאַפּ פון האַמער, מיט געזאַנג פון זעגן,
 מיט געזאַנג פון גאָדלען, ביים געניי און וועבן.

איבער שמעט און דערפער, ביזן ווייטסטן האַפּן,
 רודערן מאַשינען, הודיען די סירענען.
 פאַרטיקעלען קאַכן, פּייער־אוינונס ברענען,
 וואָס ס'איז ניט געוועזן, ווערט דאָרט איגט באַשאַפֿן.

רייסן זיך צום לעבן פון דער ערד די פּלאַנצן,
 אַלץ און אַלעס, טיפּן לעבנ'ס זיך באַגרייפֿן.
 איין זאך ווערט געבוירן, צווייטע האַלט אין רייפֿן,
 זון און זאַפט פון טרויבן, טרויבן און מאַראַנצן.

יעדער טוט זיין אַרבעט, שאַפט און איז פאַרנומען,
 באַס און פּידל שפּילן, טרובעס און קלאַרנעטן,
 דאַכט זיך, אַז זיי רופן, לאַדן איין און בעטן :
 אַלץ, וואָס דאַרף ערשט ווערן, זאַל צום לעבן קומען.

מעכטיק, פילימיליאַניק, זינגט דער כאָר דער גרעסטער,
זינגט אַ ווערק אַ רייך־צונויפגעבלענדטן,
מענטש און זאכן, אַלע וואונדער־אינסטרומענטן,
שפילט דאָס לעבן אַ מיליאַניקן אַרקעסטער.

דריטער טייל

אין לאַנד פון טויט

אין א צווייטן וועלט-טייל איז א לאנד פארלאזן,
וואו די ערד איז גיהנום און דער היכל — בראנד;
אויף קיין ערד-טייל זינט עס איז די וועלט אנטשטאנען
איז נאך ניט געווען אזא פארשאלטן לאנד;
דארטן הערשט דער ערגסטער פון דער וועלט'ס טיראניע,
ברענט ער אויף די מענטשן אומגליק נאך און שאנד.

איז דער בייזער הערשער לעבנ'ס גרעסטער שונא,
און דעם הערשער'ס בעסטער שותף איז דער טויט,
טויט אין שווארצן, דער טיראן טראגט קליידער ברוינע.
בידע הערשער גלייכע, איינס דעם צווייטן טרויט.
ניט געווען נאך קיינמאל שותפים צוויי צווייטע,
אין קיין לאנד פון אומגליק, אין א לאנד פון טויט.

האָבן ביידע שותפים דארט, אין לאנד אין יענעם.
רויך-גרויסע פייער-אויזונס איבערפאל.
אין די אויוונס קנאלט דאָס פֿייער, ברענט דער גיהנום.
ביי די אויוונס מחנות הענקער מיט געשאל,
רשעות/דיקע, ווילדע, שענדן זיי, פארשעמען,
פון דער ערד די רויע שטאָפן — — ערד'ס מעטאל.

דאָכט זיך, פון די פלאמען גרייפן פינגער קרומע,
און עס הערט זיך, ווי א קריצעניש פון ציין
טראַגט זיך פון די לאווע-שטראַמען, זיפצן שטומע,
זיפצן שטומע, און א קרעכצן, א געוויין:
וויי איז אונז, מעטאלן, וואָס מיר ווערן טמא,
בעסער וואָלטן מיר פארבליבן טויטער שטיין.

מיט און הערשער רייכן זיך די הענט צופרידן,
 און העויות קרומע מאכן זיי דערביי,
 איינער שעלט דאָס לעבן, צווייטער שעלט די אידן ;
 ביידע טוען אין דעם לאַווערפלאַם אַ שפּיי,
 הויבט די לאַווע אָן מיט האַס און סם צו זידן,
 שווערן ביידע איינס דעם צווייטן בלייבן טריי.

רופט אויס איינער : קראַ-קראַ ! און דער צווייטער : האַיל-האַיל !
 איינער מאַכט אַ צייכן און אַ צווייטער שווערט :
 אויסצוראַטן מענטשן-לעבנס אין מיליאָנען,
 צו פֿאַרניכטן אַלעס איבער נאָר דער ערד.
 ניט קיין טראַקטאָרס וועט מען גיסן, נאָר קאַנאַנען,
 ניט קיין זעג און האַמער, נאָר די בויקס און שווערד.

ניט קיין פּיזל-טענער, ניט קיין האַרפּן-קלאַנגען,
 נאָר גסוּב-ה-קרעכען, זיפּן איז אונזער ליד.
 נישט קיין גאַפל, מעסער, — שפּיזן נאָר און צוואַנגען
 ווערן דאָ געגאַסן, ווערן דאָ געשמידט.
 האַק און האַקנקרייזן, שטאַל פאַר תּלִיח־שטאַנגען —
 פאַרן קריסט פאַרהאַסטן, פאַרן מיאוס'ן איד.

נישט פאַר פּעלד-געצייגן, נישט פאַר פּלייטן
 ווערט ביי אונז געגאַסן דאָס מעטאַליגעגאַס.
 הענט און פיס צו שמידן גיסן מיר דאָ קייטן,
 גראַטעס פֿאַר די טורמעס, שווערן תּפּיס-הישראלאַס.
 ניט צום שפּילן אינסטרומענטן, קיין טרומפּייטן,
 אונזער צייט-פאַרטרייב איז מענטש-לעכער פאַרדראַס.

נישט קיין תבואה, — מענטשן לעבנס וועט מען דרעשן.
קינדער וועט מען גערן נאָר אויף בליי און שרויט.
יערן פונק פון לעבן וועלן מיר פארלעשן
און צעשטערן אלעס וואָס דאָס לעבן בויט.
שטאַל און אייזן, גאלד און זילבער, קופער, מעשן, —
דינען וועט דעם הערשער, דינען וועט דעם טויט.

מיר באשווערן און פארשעלטן אייר, מעטאַלן,
אין דער לאווע, אין דעם גיהנום, וואָס דאָ ברענט :
ווי ראַבאָטן זאָלט איר לעבנס־לאַנד באַפאַלן,
חרוב מאַכן אלעס ביזן פֿונדאַמענט.
שטיקער רייסט פֿון לעבן, וואַרפֿט עס די שאַקאַלן.
פאַלק נאָך פאַלק פאַרטויליקט, לאַנד נאָך לאַנד פאַרלענדט.

ביי די אויוונס מויט מעטאַל פאַר'ס'מ'טן און געשענדטן,
זיצן טויט און הערשער, אין דער שוואַרצער נאַנט.
אונטער האַלעוועשקעהימל, קוילפאַרברענטן,
האַבן זיי דעם פלאַן און השבון שוין געמאַכט.
אין אַ לאַנד אַ ווייטן שפּילן אינסטרומענטן.
ערנעץ ווייט־ווייט האַט אַ פּויגל זיך צעלאַכט.

פערטער טייל

דער אָנפאַל אויפן לעבן

טראַט־טראַט, טראַט־טראַט, טראַט־טראַט, טראַט־טראַט, טראַט־טראַט,
 אַ מיליאָן ראַבאָטן טראַטן שמום און שווער.
 טויט באַפעלט און הערשער גיט דעקערטן.
 קיינער פּרעגט גיט, קיינער ווייסט גיט וואָס און ווער.

אין דער דיקער, שוואַרצער נאכט פאַרהוילן,
 אָן אַ זין, אָן ווילן, ווי דער טויט ברוטאל.
 ס'האַט דער הערשער, ס'האַט דער טויט באַפוילן,
 שפּאַנט דער גולם, שפּאַנט פאַרשאַלטענער מעטאל.

דאָס געדריי פון רעדער, רעדער, רעדער,
 מישט זיך מיט דעם שווערן, מעמפן טראַט פון טריט,
 טויזנטער קאַנאַנען, אַנגעלאָרן יעדער,
 טאַנקען שווערע פירן טאַנען דינאַמיט.

שאַרן זיך און שפּאַרן שטומע רייען.
 דאַנט זיך : אין דער נאַכט עס גייען וואַנט נאָך וואַנט,
 גייער הערשער שיקט דעם טויט'ס אַרמיען
 אומדערואַרטעט צו באַפאַלן לעבנס־לאַנד.

צו דער גרענעץ ציען די קאַלאַנען.
 איינגעהילט אין נאַכט און שטויב, אין גאַז און רויך,
 גרייט אויף רויב עס ציען די וואַנאַנען.
 באַמבע־וואַרפער פליען אין די וואַלקנס הויך.

פּאָלן איז גרייט צו טויטן און פאַרניכטן.
 מענטשן צו די טויט־מאַשינען צוגעקויט.
 פּאָלן איז גרייט אויף אַנפאַל אומגעריכטן.
 קעגן לאַנד פון לעבן גייט דאָס לאַנד פון טויט.

האַט אַ האָן זיך הויך צעקרייעט,
האַט זיין קאָם זיך פּייער־רויט צעגליט.
וואו אַן אַדלער, וואו אַ פּויגל,
צו דעם ווייטן לאַנד פון לעבן — פּליט.
טראַגט אַ וואַרנונג דער שטורעם:
— היט זיך, לאַנד פון לעבן, היט זיך, היט!

טראַגן זיך אין לאַנד סיגנאַלן,
טוט דאָס גאַנצע לעבן זיך אַ ריס,
אַלעס גרייט זיך קעגן שונא;
מענטשן, זאַכן, אַלץ וואָס לעבט און אַיז.
פעלקער, יונג און אַלט צוזאַמען,
יעדער פרומער איד און פרומער קריסט.

די מאַשינען און געצייגן,
טראַקטאָרס, האַמערס, זיילן, זעג און רער,
איילן צו די פּייער־אוינונס,
שנעל זיך איבערשמעלאַצן אין געווער.
די בנינים, טייכן, וועלדער,
אַלץ און אַלע ווייסן, וואָס און ווער.

איבער די מיליאָנען מיילן
יעדער טראַגט באַזונדער וואַנט און היט.
וואו דער שונא וועט זיך שטעלן,
וועט די ערד, ווי לאַווע, זיין צעגליט.
פון דעם שונא'ס בערג מיט ברזכוואַרג
וואַפֿן וועט דאָרט ווערן אויסגעשמידט.

פון דער וועלט אין אלע טיילן,
ווער עס ווייסט פון לעבן נאָר דעם זין.
שיקט זיין הילף צום לאַנד פון לעבן,
גלויבט אין לעבן, האַסט אויף לאַנד'ס געווין.
נאָר עס פֿרייען זיך היענע,
די שאַקאלן, קלאַפער-שלאַנג און שפּין.

דאָרט וואו מענטש איז נאָר פֿאַרזאָנען,
דאָרט וואו לעבן לעבט און אַטעמט נאָך ;
ווער עס שלעפט די לאַסט פֿאַר יענעם,
ווער עס גייט געשפּאַנט אין שווערן יאָר,
טראַגט זיין הילף צום לאַנד פון לעבן
יערע פֿרייע רגע פון דער וואַך.

14

ס'האַט דער שונא זיך געוואַרפן אין אַטאַקע,
שווערע טריט גענומען שמעלן איבער ערד און טייך און בריק —
האַט מיט בליץ און דונער זיך די שלאַכט צעפלאַקערט.
לעבן זוכט קיין קריג ניט, נאָר אויב קריג איז — זאל זיין קריג.
קייןער קאָן אזוי ניט שלאַגן, ווי דאָס לעטן שלאַגט צוריק.

האַבן צוויי מעטאַלן, שונאים, זיך אין שלאַכט באַגעגנט.
איינער שלאַגט זיך פֿאַרן לעבן, צווייטער גייט אויף רויב-טאַטאַל.
האַט מיט הייסן שטיין און שטאַל צעשמאַלבענעם גערעגנט,
הימלען האַבן זיך געשפּאַלטן פֿון געבליץ און דונער-קנאַל.
ס'האַט די ערד געציטערט, ווען מעטאַל געשלאַגן האַט מעטאַל.

צוויי אַרמאדעס אין געראַנגל. צווייערליי מעטאַלן.
 איינער קלינגט מיט קלאַנג פון גלעקער, צווייטער מיט אַ קללה קראַכט.
 איינער שוואַרץ און פינגער, צווייטער ווי די זון וואַלט שטראַלן.
 שטאַל מיט שטאַל אין טאַג און נאַכט געראַנגל, פירן שלאַכט נאָך
 שלאַכט.
 שטאַל פון שונא שלאַנגט און שעלט זיך, שטאַל פון לעבן שלאַנגט
 און לאַכט.

ציילט און מעסט דער שונא זיינע טאַנקען, ביקסן, שטאַפן,
 ווי דער מערדער ציילט אין טויטן-קאַמער זיינע לעצטע שעה'ן.
 רויב-באַפּאַל אויף פּרעמדע אַוצרות איז זיין איינציק האַפּן.
 אויב די שלאַכטן ער געווינט ניט, הויבט זיין בייזער סוף זיך אָן.
 מיט אַזאַרט פון קאַרטן-שפּילער האַט ער אַלין געשטעלט אין קאַז.

15

ווערט פּאַרצווייפּלטער דער שונא, וואָס די שלאַכט געדויערט,
 לעבן ציט די צייט, ווי מען פּאַרצייט אַרום אַ האַלדז אַ שטריק,
 לעבנ'ס צייט איז אייביק, שלאַנגט עס זיכער און מיט דויער,
 יעדער טראַט אַ ניי געראַנגל, טראַט פּאַראַויס און טראַט צוריק.
 שונא שלאַנגט זיך רויב צו רויבן, לעבן — פּאַרן מענטשנ'ס גליק.

לעבן איז אומענדלעך, דאַרף ניט מעסטן, דאַרף ניט ציילן.
 לעבן קאָן דערלאַנגען און עס קאָן אויך נעמען שווערע קלעפּ.
 קלעפּ פּאַרגייען, וואונדן — וועלן מיט דער צייט פּאַרהיילן.
 זיך פּאַרהיילן און פּאַרוועבן אין דעם לעבנ'ס גרויס געוועב,
 מענטש און וועלט און גליק און פּרייהייט — דאָס געוועב, וואָס
 אייביק לעבט.

